

■ COLUMNA

Dependenza

DA JOST FALETT, BEVER

En mia vita hai jau pruvà dad evitar strusch insatge auter tant sco da vegnir dependent. Jau manegel dependent dad insatgi, betg dad insatge. In pau dependent dad in bun magiel vin na fiss mai uschè mal sco esser dependent dad ina persuna u dad ina instituziun. Jau vi savair decider mez, tant sco pussaivel. E jau m'agit enormamain sche jau ves co i vegn fatg abus da la dependenza dad auters. Ma quai pli tard...

Dependenza e pussanza

Esser dependent dad insatgi vul dir che l'auter ha pussanza sur da mai – jau «pend» vi da sia buna veglia. El sa decider per mai u ma sfurzar da ma cuntignair tenor ses interess. Quai sa er succeder en moda fitg subtila, senza smanatschas, forsa schizunt senza che l'auter realisescha ses squitsch, sch'el n'è betg conscient da sia pussanza. Jau sent ch'el ma pudess «laschar pender», quai basta.

Dependenza politica

Dependenza datti d'apertut: dal partenari, dal vischin, dal patrun, ... laschain davent las dependenzas actualas che èn mintga di en las medias. Strusch en in auter sectur sa mussa la dependenza uschè ferm sco en la politica. «Independent» tuna adina bain – che quai saja ina acziun sco la Auns (las dependenzas da la Svizra sa mussan pli che mai), u sco candidat avant las elecziuns. Dentant: gruppas d'interess ma sustegn – e jau sto suenter

l'elecziun decider a lur favur, autramain ma laschessani pender la proxima giada. Quai è real, ma gist perquai fissi impurtant da mussar quellas dependenzas en moda transparenta. Quants politichers candidesch sco «independents».

En Engiadin'Ota p. ex. èn quai stads divers avant trais emnas tar l'elecziun dal cussegl circital, e lur elecziun è vegnida taxada da las medias sco schanza: Ina terza fracziun, quella dals independents, duai schliar las fronts. Ma uss ch'i fiss da furmar ina fracziun dals independents sa mussa che quasi tuts n'èn betg libers da decider: «Sche ils burgais m'han sustegnì cun lur inserats dad entiras paginas, na poss jau betg vegnir en ina outra fracziun.» Ils mauns dals «independents» èn liads avant l'emprima seduta.

Dependenza sociala

Suttapostas a dependenzas èn er instituziuns socialas. Lur abitants na pon savens betg tscherner, els èn dependents da l'unica instituziun da la regiun – i n'han nagina outra pussaivladad. Perquai taschan savens tant ils abitants da quellas instituziuns sco lur confa-

miliars cur ch'i fiss da discurrer, da dir che insatge na va betg. I gnanc na sto vegnir la smanatscha «Sch'i ta na plascha betg pos ir en in auter lieu» – i basta il sentiment ch'ins pudess perder l'affecziun dals manaders. E l'affecziun è centrala per sa sentir bain en in'instituziun sociala, sco p. ex. en ina chasa da tgira. Perquai esi da chapir che tantas e tants taschan.

En Engiadin'Ota avain emnas decidì avant trais emnas davart ina nova chasa da tgira. La discussiun è stada animada. Diversas nunvardads hai jau supportà: «Lüge, List und Leidenschaft» ha cusseglier federal Leuenberger titulà in da ses cudeschs – i para che la manzegna tutga in pau tar la politica.

Quai che jau n'hai dentant betg supportà è sta in flyer cun il logo uffizial da la chasa da tgira cun ina fotografia da tut las collavuraturas ed ils collavuratur che han stuì far reclama per in «gea» – senza dumandar sch'i sajan d'accord, senza lur consentiment. Tgi vul protestar en preschientscha da plirs schefs che decidan da lur piazza da lavur? Ed insupportabel esi er stà per mai ch'igl è vegnì fatg reclama politica cun in abitant vegl da la chasa. Quai sto esser tabu – e sche ils responsabels n'èn betg conscients da lur pussanza, sto ins dir quai cleramain.

Dependenzas persunals pon ins savens evitar sez. Tar instituziuns socialas sto quai dentant esser reglà uffizialmain. La differenza da pussanza è memia gronda.